

Satversmes tiesa

Preses relīze

Lieta Nr. 2021-22-01

24.02.2022.

Civilprocesa likuma normas, kas neparedz privāto tiesību juridiskajai personai tiesības lūgt, lai tiesa lemj par tās atbrīvošanu no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu, neatbilst Satversmei

Satversmes tiesa 2022. gada 23. februārī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-22-01 “Par Civilprocesa likuma 444.¹ panta trešās daļas otrā teikuma (redakcijā, kas bija spēkā no 2018. gada 1. marta līdz 2021. gada 19. aprīlim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”.

APSTRĪDĒTĀ NORMA

- Civilprocesa likuma 444.¹ panta trešās daļas otrais teikums (redakcijā, kas bija spēkā no 2018. gada 1. marta līdz 2021. gada 19. aprīlim) (turpmāk arī – apstrīdētā norma):

“Tiesa vai tiesnesis, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, var pilnīgi vai daļēji atbrīvot personu no drošības naudas samaksas.”

AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMA

- Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmais teikums:

“Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.”

LIETAS FAKTI

Lieta ierosināta pēc likvidējamās SIA „WINNER” konstitucionālās sūdzības. Tiesas nolēmuma izpildes stadijā pieteikuma iesniedzēja iesniedza blakus sūdzību par pirmās instances tiesas lēmumu. Vienlaikus, iesniedzot šo sūdzību, pieteikuma

iesniedzēja arī lūdza to atbrīvot no drošības naudas – 70 *euro* – samaksas, jo tai bija radušās finansiālas grūtības un trūka drošības naudas samaksai nepieciešamo finanšu līdzekļu. Taču tiesa šo lūgumu noraidīja, jo apstrīdētā norma neparedz privāto tiesību juridiskās personas atbrīvošanu no drošības naudas samaksas par blakus sūdzības iesniegšanu.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, jo neparedz privāto tiesību juridiskajai personai tiesības lūgt, lai tiesa to atbrīvo no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu. Ja šādai personai nav pietiekamu finanšu līdzekļu, lai samaksātu drošības naudu, tai zemākas instances tiesas lēmuma pārsūdzības procesā netiekot nodrošinātas tiesības uz taisnīgu tiesu.

TIESAS SECINĀJUMI

Par Satversmes 92. panta pirmā teikuma tvērumu

Tiesību uz taisnīgu tiesu būtība prasa, lai šīs tiesības varētu īstenot ne vien fiziskā persona, bet arī privāto tiesību juridiskā persona. Turklāt arī privāto tiesību juridiskā persona var nonākt finansiālās grūtībās, kas ietekmētu tās spēju veikt dažādus maksājumus saistībā ar tiesvedības procesu. Līdz ar to Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ir ietverts likumdevēja pienākums tiesas lēmuma pārsūdzības procesā nodrošināt tiesas pieejamību ikvienai personai, arī privāto tiesību juridiskajai personai, kuras finanšu līdzekļi nav pietiekami, lai samaksātu drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu. [10.-10.3.]

Par to, kāpēc likumdevējs nav izpildījis tam Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietverto pienākumu

Civilprocesa likuma regulējuma pamatā ir pieņēmums, ka ikvienai privāto tiesību juridiskajai personai, ja reiz nav pasludināts tās maksātnespējas process, ir pietiekami finanšu līdzekļi, lai samaksātu drošības naudu par blakus sūdzību. Tomēr Latvijas tiesību sistēmā juridiskās personas statuss ir piešķirts dažādiem tiesību subjektiem – gan tādiem, kas dibināti nolūkā gūt peļņu, gan tādiem, kuri pastāv citu, ar peļņas gūšanu nesaistītu mērķu labad. Turklāt arī tāda juridiskā persona, kas dibināta peļņas gūšanas nolūkā, lai gan nav pasludināts tās maksātnespējas process, tomēr var nonākt finansiālās grūtībās, kas ietekmētu tās spēju samaksāt drošības naudu. Nevērtējot konkrētas privāto tiesību juridiskās personas spēju veikt pieprasīto maksājumu, nav iespējams apgalvot, ka tai ir pietiekami finanšu līdzekļi, lai samaksātu drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu. Jautājumā par tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanu nav objektīva

pamata pieņēmumam, ka ikvienai privāto tiesību juridiskajai personai jāspēj nodrošināt finanšu līdzekļus, kas nepieciešami, lai samaksātu drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu. Šāds pieņēmums var radīt tādu demokrātiskā tiesiskā valstī nepieļaujamu situāciju, ka personai nav iespējas īstenot savas tiesības uz taisnīgu tiesu un panākt taisnīga lēmuma pieņemšanu, jo tai nav šā maksājuma veikšanai nepieciešamo finanšu līdzekļu. [13., 13.1. un 13.1.1.]

Satversmes tiesa secināja, ka Civilprocesa likumā noteiktais tiesiskais regulējums finansiālās grūtībās nonākušai privāto tiesību juridiskajai personai, kurai nav pasludināts maksātnespējas process, tiesas lēmuma pārsūdzības procesā neparedz nekādus līdzekļus tiesas pieejamības nodrošināšanai. Tātad netiek nodrošināts tas, lai šāda privāto tiesību juridiskā persona varētu atbilstošā procedūrā panākt taisnīga lēmuma pieņemšanu. Līdz ar to apstrīdētā norma, ciktāl tā neparedz privāto tiesību juridiskajai personai tiesības lūgt, lai tiesa lemj par tās atbrīvošanu no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu, neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam. [13.2., 13.3.]

Par lietas izskatīšanas robežu paplašināšanu

Apstrīdētā norma bija ietverta Civilprocesa likuma 444.¹ panta trešās daļas otrajā teikumā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 19. aprīlim. Vienlaikus ar 2021. gada 25. marta likumu „Grozījumi Civilprocesa likumā”, kas stājās spēkā 2021. gada 20. aprīlī, Civilprocesa likuma 4. nodaļa „Tiesāšanās izdevumi” tika papildināta ar 43.¹ pantu „Drošības nauda”. Satversmes tiesa secināja, ka šobrīd spēkā esošais Civilprocesa likuma 43.¹ panta otrās daļas otrais teikums tādā pašā veidā turpina regulēt tās pašas tiesiskās attiecības, ko no 2018. gada 1. marta līdz 2021. gada 19. aprīlim regulēja Pieteikuma iesniedzējas apstrīdētais Civilprocesa likuma 444.¹ panta trešās daļas otrais teikums. [14.]

Līdz ar to Satversmes tiesa atzina, ka spriedumā izdarītie secinājumi ir attiecināmi arī uz Civilprocesa likuma 43.¹ panta otrās daļas otro teikumu un arī šī norma, ciktāl tā neparedz privāto tiesību juridiskajai personai tiesības lūgt, lai tiesa lemj par tās atbrīvošanu no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu, neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam. [14.]

Par brīdi, ar kuru Civilprocesa likuma normas zaudē spēku

Attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju Civilprocesa likuma 444.¹ panta trešās daļas otrais teikums (redakcijā, kas bija spēkā no 2018. gada 1. marta līdz 2021. gada 19. aprīlim), ciktāl tas neparedz privāto tiesību juridiskajai personai tiesības lūgt, lai

tiesa lemj par tās atbrīvošanu no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu, zaudē spēku no šīs personas pamattiesību aizskāruma rašanās brīža. Savukārt attiecībā uz citām personām šī tiesību norma un Civilprocesa likuma 43.¹ panta otrās daļas otrais teikums, ciktāl šīs normas neparedz privāto tiesību juridiskajai personai tiesības lūgt, lai tiesa lemj par tās atbrīvošanu no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu, zaudē spēku no šā sprieduma publicēšanas dienas. [15.]

Par tiesību normu piemērotāja rīcību pārejas periodā

Satversmes tiesa norādīja, ka līdz brīdim, kad stāsies spēkā regulējums, ar kuru likumdevējs būs izpildījis tam Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietverto pienākumu, tiesību normu piemērotājam tiesības uz taisnīgu tiesu tām privāto tiesību juridiskajām personām, kurām nav pietiekamu finanšu līdzekļu, lai samaksātu drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu, jānodrošina, tieši piemērojot Satversmes 92. panta pirmo teikumu un šajā spriedumā ietvertās atziņas. [15.]

Satversmes tiesa nosprieda:

1. Atzīt Civilprocesa likuma 444.¹ panta trešās daļas otro teikumu (redakcijā, kas bija spēkā no 2018. gada 1. marta līdz 2021. gada 19. aprīlim) un 43.¹ panta otrās daļas otro teikumu, ciktāl šīs normas neparedz privāto tiesību juridiskajai personai tiesības lūgt, lai tiesa lemj par tās atbrīvošanu no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

2. Attiecībā uz likvidējamo SIA „WINNER” atzīt Civilprocesa likuma 444.¹ panta trešās daļas otro teikumu (redakcijā, kas bija spēkā no 2018. gada 1. marta līdz 2021. gada 19. aprīlim), ciktāl tas neparedz privāto tiesību juridiskajai personai tiesības lūgt, lai tiesa lemj par tās atbrīvošanu no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no tās pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:
https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2021/05/2021-22-01_Spriedums.pdf

